

BUDAPEST, XI. KERÜLET, PAGUS UTCA (HRSZ. 1528/12)

Út- és járdaépítés

Lelőhely-azonosító: 14972, 14999, 66476

KULCSSZAVAK: őskor, település, római kor, késő római kor, temető, csontvázas sír

BUDAPEST, DISTRICT XI, PAGUS STREET (PLOT NO. 1528/12)

Road and sidewalk construction

Site IDs: 14972, 14999, 66476

KEYWORDS: Prehistory, settlement, Roman Age, Late Roman Age, cemetery, inhumation burial

A Budapesti Történeti Múzeum a Pagus utcában (a Rupphegyi út és Madárhegyi út közötti szakaszon) út- és járdaépítést megelőzően bontómunkával kiegészített régészeti megfigyelést folytatott 2021. október 4. – november 12. között. A környéken előzetesen több régészeti munka zajlott (BTM A ltsz. 7056-2018, Kurunczi 2021), így számítottunk arra, hogy újabb megfigyelésünk is pozitív lesz.

A több korszakot érintő lelőhely legkorábbi leletei a neolitikumból, a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának idejéről származtak, de rézkori leletek is ismertek a területről. A La Tène D periódusban (kelta kor) egy kiterjedtebb település alakult itt ki, amely a településszerkezet átalakulásával a római kor végéig tartott. A római kori településhez tartozó temetkezésekről korábban korlátozott információkkal rendelkezünk. 1960-ban Nagy Tibor egy Kr. u. 3. századi kőládásírt, két téglás temetkezést (pontos helyük ismeretlen), továbbá nagy mennyiségű, La Tène D-jellegű szürke kerámiát talált a térségben (Hárshegyi 2007). 2009-ben a Rupphegy déli lejtőjén egy, a Kr. u. 3. század első harmadára keltezhető sírpítmény részben feliratos- és reliefdíszes kőelemei kerültek elő. A kőelemek egy részének átfaragása arra utal, hogy a sírpítmény darabjait utólagosan

Between October 4 and November 12, 2021, archaeological monitoring supplemented by excavation work was conducted along Pagus Street (between Rupphegyi Road and Madárhegyi Road) in District XI of Budapest by the Budapest History Museum, in advance of road and sidewalk construction. Several earlier archaeological investigations had already been carried out in the area (BHM A Inv. no. 7056-2018; Kurunczi 2021), and further positive results were therefore expected.

The multi-period site yielded the earliest finds from the Neolithic, associated with the Transdanubian Linear Pottery culture, while Copper Age material is also known from the area. During the La Tène D period (Celtic Period), a more extensive settlement developed here, which, following changes in settlement structure, continued into the end of the Roman Age. Previously, only limited information was available regarding burials associated with the Roman settlement. In 1960, Tibor Nagy excavated a 3rd-century AD cist burial, two tile graves (exact locations unknown), and a large quantity of La Tène D-type grey pottery in the vicinity (Hárshegyi 2007). In 2009, partly inscribed and relief-decorated stone elements of a funerary monument dated to the first third of the 3rd century AD were recovered from the southern slope of

1. kép: Másodlagosan felhasznált faragott kőtömbökkel lefedett késő római kori sír (Fotó: Szász Hajnal)

Fig. 1. Late Roman-age grave covered with reused carved stone blocks (Photo by Hajnal Szász)

2. kép: Másodlagosan felhasznált faragott kőtömbökkel lefedett késő római kori sír temetkezése (Fotó: Szász Hajnal)

Fig. 2. Burial pit of a Late Roman-age grave covered with reused carved stone blocks (Photo by Hajnal Szász)

késő római kori sírok létesítéséhez használták fel (Beszédes – Lassányi 2010).

A Pagus utcában 2021-ben végzett feltárást a Rupphegyi út irányából kezdtük meg, a feltárt terület 1983 m², ebből pozitív 583 m² volt. A terület erősen bolygatott volt. Helyenként újkori, törmelékes feltöltés (20-30 cm vastag), valamint közműárkok (gázvezeték, optikai kábelek) nyomvonalai roncsolták az eredeti rétegeket. A terület újkori mezőgazdasági hasznosítására a mélyszántások nyomai utaltak. A legnyugatibb részen, közvetlenül a Rupphegyi út mellett régészeti jelenséget nem lehetett megfigyelni, mindössze két szórvány, feltehetően őskori kerámiatöredék került elő.

A régészeti korú objektumok a kelet-nyugati irányú nyomvonal déli szélén jelentkeztek, és a Madárhegyi út felé haladva, az emelkedő irányában (a dombtetőn) egyre sűrűsödtek. Három késő római kori csontvázas temetkezést tártunk fel (Kr. u. 4. sz.), illetve nyolc másik régészeti korú, leletanyag nélküli, feltehetően őskori objektumot azonosítottunk. Ezek többsége egy keskeny, a teljes nyomvonalat kelet-nyugati irányban átszelő, 25-30 cm széles közműárkok déli falában volt megfigyelhető.

Az első feltárt csontvázas sírt a korábbi római kori sírpítményből származó, öt faragott mészkőtömb másodlagos felhasználásával fedték le. Közülük kettő az elsődleges felhasználás csaplyukai is látszottak. (1. kép)

Rupphegy. The reworking of some of these stones suggests that elements of the monument were reused in later Roman-age burials (Beszédes – Lassányi 2010).

The excavation in Pagus Street started from the direction of Rupphegyi Road. The investigated area covered 1983 m², of which 583 m² yielded archaeological features. The area was heavily disturbed: in places, modern backfill with rubble (20–30 cm thick) and utility trenches (gas pipeline, optical cables) had destroyed the original stratigraphy. Evidence of former agricultural use was indicated by deep ploughing marks. In the westernmost part, directly adjacent to Rupphegyi Road, no archaeological features were observed; only two stray, presumably prehistoric ceramic sherds were recovered.

Archaeological features appeared along the southern edge of the east–west aligned trench and became increasingly dense towards Madárhegyi Road, in the direction of the rising slope (towards the hilltop). Three Late Roman inhumation burials (4th century AD) were excavated, and eight additional features lacking finds were identified, presumably all prehistoric. Most of these were observed in the southern section of a narrow, 25–30 cm wide utility trench crossing the entire alignment in an east–west direction.

The first excavated inhumation burial was covered with five reused carved limestone blocks originating from the earlier Roman funerary monument, two of

3. kép: Közműárok által részben bolygatott, jó állapotú csontvázak temetkezése (Fotó: Szász Hajnal)

Fig. 3. Partially disturbed inhumation burial affected by a utility trench, in good condition (Photo by Hajnal Szász)

4. kép: Összeroppanzott mázas edény és vasszög a sírgödörben (Fotó: Szász Hajnal)

Fig. 4. Crushed glazed vessel and iron nail in the grave pit (Photo by Hajnal Szász)

Az elhunyt háton, nyújtott helyzetben feküdt, feje kissé előredöntve a sír falának támaszkodott. Alkarjai a medencetájékon nyugodtak, lábai a lábfejnél keresztbevetett állapotban feküdtek. A sír mellékleteit egy kisméretű, sötétszürke, füles bögre, egy 4. századi bronzérme, valamint egy üveg pohár aljának maradványai tették ki. (2. kép)

Sajnos a másik két temetkezést átvágta a teljes területet kelet–nyugati irányban átszelő közműárok. Ezek közül az egyik egy erősen bolygatott (valószínűleg kirabolt) sír volt, míg a másik egy viszonylag jó megtartású, háton, nyújtott helyzetben fekvő csontvázat tartalmazott. (3. kép) Az elhunyt jobb lábszára mellett a föld súlyától összeroppanó, késő római kori mázas edény darabjai, valamint egy vasszög (koporsószög?) került elő. (4. kép) A lábfejeknél viszonylag jól látható folt rajzolódott ki, mely valószínűleg koporsómaradvány lehetett. A mázas edény ezen a folt mellett esett, így feltételezhető, hogy a mellékletet a koporsó mellett helyezték el.

A késő római kori temetkezések a terület Madárhegyi út felőli részén, a dombtetőn jelentkeztek, és valamennyi észak–déli tájolású volt.

which preserved original pinholes indicating secondary use. (Fig. 1) The deceased was laid on his back in an extended position, with the head slightly tilted forward and resting against the grave wall. The forearms were placed over the pelvic region, and the legs were crossed at the ankles. The grave goods consisted of a small dark grey handled jug, a 4th-century bronze coin, and fragments of a drinking glass's base. (Fig. 2)

Unfortunately, the other two burials were cut by the utility trench running east–west across the site. One of these was heavily disturbed (probably robbed), while the other contained a relatively well-preserved skeleton laid on its back in an extended position. (Fig. 3) Along the right tibia, fragments of a crushed Late Roman glazed vessel and an iron nail (possibly a coffin nail) were recovered. (Fig. 4) A distinct stain observed at the feet likely represented the remains of a coffin. The glazed vessel was lying outside this feature, suggesting that it had been placed outside the coffin.

The Late Roman-age burials were located in the area of the site closer to Madárhegyi Road, on the hilltop, and all were oriented north–south.

5. kép: Őskori gödör feltárás után (Fotó: Szász Hajnal)

Fig. 5. Prehistoric pit after excavation (Photo by Hajnal Szász)

A többi objektum gödör vagy valamilyen egyéb, településhez tartozó beásás (talán veremház) maradványa lehetett. Ezekből mérvadó leletanyag nem származott, csupán egy-egy apró, szórványos, feltételezhetően őskori kerámiatöredék került elő. (5. kép) A telepobjektumok többsége a terület magasabb részein, a dombtetőn jelentkezett, míg a Rupphegyi úthoz közelebb eső, lejtős részen mindössze két beásást tártunk fel.

Az objektumok feltárása és a megfigyelések összegzése alapján egy többkorszakos lelőhely kis szeletét sikerült azonosítani, amely késő római kori temetkezéseket és őskori telepobjektumokat is magában foglal. A régészeti megfigyelés kiemelkedően fontos eredménnyel szolgált a római kori temető elhelyezkedésére vonatkozóan.

RÉSZTVEVŐK: Szász Hajnal régésztechnikus, Beszédes József régész, Kurunczi Mónika régész, Bertók Bianka régésztechnikus, Kelemen Zsófia Zsuzsanna régésztechnikus, Langer Dániel régésztechnikus, Fábián István geodéta, Imre-Horváth Sándor geodéta

*Szász Hajnal – Beszédes József
– Kurunczi Mónika*

The remaining features are interpreted as pits or other settlement-related cut features (possibly remains of pit houses). No significant diagnostic finds were recovered from these features; only occasional small, stray, presumably prehistoric ceramic sherds were recovered. (Fig. 5) Most of the settlement features were identified in the higher-lying, hilltop area of the site, while only two cut features were documented in the lower-lying, sloping area closer to Rupphegyi Road.

Based on the excavation of the features and the synthesis of the observations, a small segment of a multi-period site was identified, comprising both Late Roman-age burials and prehistoric settlement features. The archaeological monitoring provided particularly important results regarding the spatial distribution of the Roman-age cemetery.

CONTRIBUTORS: Hajnal Szász (archaeological field technician), József Beszédes (archaeologist), Mónika Kurunczi (archaeologist), Bianka Bertók (archaeological field technician), Zsófia Zsuzsanna Kelemen (archaeological field technician), Dániel Langer (archaeological field technician), István Fábián (surveyor), Sándor Imre-Horváth (surveyor)

*Hajnal Szász – József Beszédes
– Mónika Kurunczi*

Irodalom:

- Beszédes – Lassányi 2010 • Beszédes, József – Lassányi, Gábor: Római kori faragott sírépítményelemek a Rupp-hegy lábánál (Carved roman period grave monument elements by the foot of Rupp-hegy). *Aquincumi Füzetek* 16 (2010) 119–128.
- Hárshegyi 2007 • Hárshegyi, Piroska: Budapest, XI. ker., Madárhegy (Budaörsi út–Rupphegyi út), Hrsz.: 1289/1 5, 1296/3-8, 1528/9-14, 1528/25. *Aquincumi Füzetek* 13 (2007) 269–270.
- Kurunczi 2021 • Kurunczi Mónika: XI. Budapest, Rupphegyi út 8.–Kőoltár utca 5. (Hrsz. 1296/8), Sasad Resort 6. ütem (Panorama, SR6). *ArcheoBudaPest* 2021/26 <https://doi.org/10.64602/ABP.2021.26>
- BTM A Iksz. 7056-2018 • Kraus, Dávid: XI. Madárhegyi út hrsz. 1528/10. Megfigyelési jelentés, 2018. Budapesti Történeti Múzeum Adattár, Dokumentációs gyűjtemény Iksz. 7056-2018

References:

- Beszédes – Lassányi 2010 • Beszédes, József – Lassányi, Gábor: Római kori faragott sírépítményelemek a Rupp-hegy lábánál (Carved roman period grave monument elements by the foot of Rupp-hegy). *Aquincumi Füzetek* 16 (2010) 119–128.
- Hárshegyi 2007 • Hárshegyi, Piroska: Budapest, XI. ker., Madárhegy (Budaörsi út–Rupphegyi út), Hrsz.: 1289/1 5, 1296/3-8, 1528/9-14, 1528/25. [Budapest, District XI, Madárhegy (Budaörsi Road – Rupphegyi Road), plot nos. 1289/1 5, 1296/3-8, 1528/9-14, 1528/25.] *Aquincumi Füzetek* 13 (2007) 269–270.
- Kurunczi 2021 • Kurunczi Mónika: XI. Budapest, Rupphegyi út 8. – Kőoltár utca 5. (Hrsz. 1296/8), Sasad Resort 6. ütem (Panorama, SR6). (Budapest, District XI, 8 Rupphegyi Road – 5 Kőoltár Street. (plot nr. 1296/8), Sasad Resort Phase 6 (Panorama, SR6)). *ArcheoBudaPest* 2021/26 <https://doi.org/10.64602/ABP.2021.26>
- BHM A Inv. no. 7056-2018 • Kraus, Dávid: XI. Madárhegyi út hrsz. 1528/10. Megfigyelési jelentés, 2018. [District XI, Madárhegyi Road plot no. 1528/10. Monitoring report, 2018.] Budapest History Museum, Archive, Documentation Collection Inv. no. 7056-2018